Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta

Suomen ympäristökeskuksen lausunto

Minna Kaljonen
tutkimusprofessori

26.3.2025

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Visio tarjoaa kapean näkökulman Euroopan ruokaturvan vahvistamiseen

- Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta on askel taaksepäin edellisen komission Pellolta pöytään strategiasta, joka korosti kestävän ruokajärjestelmän kokonaisvaltaista kehittämistä
- Visiossa maatalous ja ruoka, kalastus mukaan lukien, nostetaan EU:n strategiseksi sektoriksi, jotka ovat avainasemassa globaalin ruokaturvan kannalta.
- Visio määrittelee ruokaturvan hyvin kapeasti, priorisoiden ruuan saatavuutta ja sen jatkuvuutta.
- Ruokaturvaan kuuluu ruoan saatavuuden ja jatkuvuuden lisäksi myös saavutettavuus, hyödyntäminen ja ravitsemuksellinen laatu (FAO). Ruokaturva vaarantuu jo yksikin pilari murtuu.

Vahvempi panostus ruokajärjestelmän uudistamiseen

- Ruoan tuotanto on haavoittuvainen ilmastonmuutokselle ja luonnonmonimuotoisuuden köyhtymiselle. Ilmastonmuutoksen sopeutuminen ja hillintä on priorisoitava ruoan tuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi.
- Jatkuvuuden kannalta myös maatalous- ja elintarvikealan houkuttelevuus on tärkeää.

➢ Vetovoiman ja kilpailukyvyn lisääminen vaatii alan uudistamista, kestävien arvoketjujen vahvistamista ja monipuolistamista sekä kannattavuuden parantamista

➢ Ruokaturvan vahvistaminen vaatii myös toimia, jotka parantavat terveellisen ruoan saavutettavuutta ja hyödyntämistä

Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen priorisoitava

- Maatalouden erityispiirteet tekevät alasta erityisen herkän ilmastonmuutokselle. Ruokaturvan kannalta on elintärkeää, että EU ja Suomi pitävät päästövähennystavoitteistaan kiinni. Alan on kannettava vastuunsa ilmastotoimista.
- Ilmastonmuutokseen sopeutumista ja hillintää edistäviä toimia on tärkeää tarkastella yhdessä huomioiden myös vaikutukset luonnon monimuotoisuudelle ja vesistöille. Ilmastotoimilla voidaan parantaa vesiturvaa, maaperän kuntoa ja luonnon monimuotoisuutta.
- Vesiresilienssistrategia on tärkeä myös Suomelle. Veden riittävyyden lisäksi strategiassa on tärkeää huomioida veden laatu. Vesivastuullisten toimintamallien kehittäminen yritysten arvoketjujen hallintaan ovat avainasemassa.
- Maataloustukipolitiikan toimien lisäksi on tärkeää luoda uusia tulonlähteitä hiili- ja luontoarvomarkkinoiden kautta. Tämä auttaa myös tasaamaan kustannuksia, luo viljelijöille uusi tulonlähteitä ja mahdollisuuksia yksityissektorin rahoitukseen julkisen tuen lisäksi.
- Tilakohtaisen kestävyysarvioinnin käyttöönotto lisää ympäristövaikutusten läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta.

Yhteinen maatalouspolitiikka (YMP)

- Ympäristövaikutusten vähentämiseksi on tärkeää että maataloustukia suunnataan jatkossa tulosperusteisempaan suuntaan. Näin voidaan kannustaa viljelijöitä tuottamaan ympäristöhyötyjä, kuten luonnon monimuotoisuutta, ilmastonmuutoksen hillintää, tuotantoeläinten hyvinvointia, kulttuurimaisemaa tai maaseudun elinvoimaa.
- Vision tavoite kohdistaa tukia nykyistä vahvemmin aktiiviseen ruoantuotantoon on potentiaalisesti ristiriidassa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden viljelemättömien niittyjen, luonnonlaidunten, pientareiden ja erilaisten kasvipeitteisten kesantojen alueiden säilyttämisen kanssa.
- Investointituet on suunnattava, jotka tukevat siirtymistä kestävämpään tuotantoon. Tämän lisäksi oikeudenmukaisen siirtymän rahoitus- ja toimintamalleja tulisi soveltaa myös maatalouteen, ja Suomessa esimerkiksi turvemailla viljelystä luopumiseen.

Kriittiset raaka-aineet ja kasviproteiinit

- Suomen linjaukset tuontiriippuvuuden vähentämiseksi kriittisten tuotantopanosten, erityisesti fossiilisen energian, lannoitteiden ja valkuaisrehuraaka-aineiden osalta ovat kannatettavia.
- Ravinteiden kierrätys ja kasviproteiinien arvoketjujen vahvistaminen tarjoavat tähän välineitä. Tuontiriippuvuuden vähentäminen vaatii merkittäviä investointeja ja pitkäjänteistä kehittämistä.
- Lannoiteriippuvuutta voidaan vähentää myös viljelykiertoa, ja ravinnekiertoja kehittämällä.
- TKI-rahoituksen ja investointien tukeminen EU-tasolla on tärkeää Suomelle.

Kotieläintalouden työohjelma

- Kotieläintalouden työohjelmassa on tärkeää tarkastella myös kotieläintuotteiden kysynnän muutoksia ja kuluttajien muuttuneita vaatimuksia.
- Ratkaisuja kohdattuihin ongelmiin on etsittävä ennakkoluulottomasti myös tuotantorakennetta monipuolistaen ja uusia arvoketjuja kehittäen.
- Eläinten hyvinvointilainsäädännön päivittäminen niin, että se perustuu tuoreeseen tieteelliseen tietoon ja tekniseen kehitykseen on tärkeää. Hyvinvointimerkin käyttöönotto on kannatettavaa, se auttaa myös alaa parantamaan käytäntöjään avoimesti.
- Luonnonlaidunnuksen edistäminen osana kotieläintalouden työohjelmaa tuottaisi merkittäviä hyötyjä luonnon monimuotoisuudelle, mukaan lukien uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelu.

Terveellinen ruokavalio

- Ruoan kulutusta ja terveellistä ruokavaliota edistävät linjaukset ja toimet sivuutetaan visiossa lähes kokonaan.
- Suomen olisi tärkeää nostaa tätä esille kannassaan. Suomella on myös paljon osaamista tasavertaisen ja terveellisen ravitsemuksen edistämisessä, jolle on kysyntää kansainvälisesti (esim. kouluruoka, Ukraina)
- Julkisten hankintojen kehittäminen on avainasemassa huoltovarmuuden parantamiseksi
- Haavoittuviin kuluttajaryhmiin, erityisesti lapsiin, kohdistuvan elintarvikkeiden markkinoinnin ohjeistamisen lisäksi terveellistä ruokaympäristöä vahvistavia toimia tarkasteltava myös laajemmin.
- On tärkeää, että komission visiossa esittämää ruokadialogia kehitetään niin, että väestöryhmät, jotka yleensä eivät tule kuulluksi päätöksenteossa tulevat paremmin huomioiduiksi, ml nuoret.

Tutkimus ja innovaatiot

- Tutkimus ja innovaatiot ovat avainasemassa ruokajärjestelmien kestävyyden, kilpailukyvyn ja huoltovarmuuden parantamiseksi.
- Panokset alan TKI-kehitykseen ovat tärkeitä Suomelle. Suomen onkin tärkeää vaikuttaa aktiivisesti siihen, että alan tutkimus ja innovaatiotoimintaan suunnataan resursseja.
- Teknologia, ja tuotekehityksen rinnalla on tärkeää painottaa myös järjestelmätason innovaatioita kiertotalouteen, ravinnekiertoon, kestäviin arvoketjuihin tai ruokaympäristöihin liittyen. Asioita voidaan tehdä paremmin myös olemassa olevia käytäntöjä uudelleen järjestämällä ja skaalaamalla.

Kiitos!

minna.kaljonen@syke.fi

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute